

סקר פראט למצב הרוח הסביבתי

עמדות הציבור לגבי הסביבה בישראל

הקדמה

סקר פראט למצב הרוח הסביבתי, שנערך זו השנה השנייה, הוא יוזמה של קרן Pratt מאוסטרליה ומרכז השל לחשיבה ומנהיגות סביבתית. קרן Pratt ומרכז השל, שמעניקים יחד משנת 2002 את פרסי Pratt לתקשורת בנושאי סביבה, חברו יחד כדי לבדוק באיזו מידה מתעניין הציבור הישראלי בנושאי סביבה, מה הוא יודע על סוגיות סביבתיות בארץ ובעולם, כיצד הוא מרגיש כלפי סוגיות אלה וכיצד כל הגורמים הללו משפיעים על התנהגותו הסביבתית. השנה נוספו לסקר לקראת הבחירות שאלות שנוגעות לעמדות ולידע הפוליטי של הציבור בנושא הסביבה.

זהו הסקר המקיף היחיד שמתבצע בישראל ושנוגע לאזרחי ישראל בלבד. הסקר מתקיים מדי שנה, באופן שיאפשר השוואה לנתונים של שנים קודמות.

הסקר בוצע על ידי מכון רותם מחקר ואבחון שיווקי. איסוף הנתונים התבצע באמצעות ראיונות טלפוניים בשבוע הראשון של חודש ינואר. בסקר נבדקו שני מדגמים: 604 נבדקים במדגם יהודי, שכלל את האוכלוסייה הבוגרת היהודית מעל גיל 18, ו-200 נבדקים במדגם ערבי, שכלל את האוכלוסייה הבוגרת הערבית מעל גיל 18. הראיון הטלפוני במדגם הערבי נערך בערבית.

הדוח הרצי"ב נערך על ידי מרכז השל לחשיבה ומנהיגות סביבתית על סמך הנתונים שהתקבלו ממכון רותם.

לפרטים נוספים

ניבה נבון יחסי ציבור: 03-5171770 , 052-3292226 , ליבי בייקין, 050-4003802

תוכן

3	מסקנות מעניינות
	איכות הסביבה מעל הכול
4	איכות הסביבה בקונטרול באיזו מידה משפיעה איכות הסביבה על איכות חיי האזרחים?
	אצבע מאשימה כלפי מקבלי ההחלטות
5	כתב אישום למנהיגי האומה האם הממשלה עושה די למען הסביבה?
5	המצע הסביבתי של נבחרינו באיזו מידה המצע הסביבתי משפיע על אופן ההצבעה?
5	אבל מי הם נבחרינו? האם הציבור מכיר את נבחריו שפועלים למען הסביבה?
5	זיהוי הבעיה הוא חצי הדרך לפיתרון מה צריכה הממשלה לעשות כדי לשפר את מצב הסביבה?
	הסביבה רחוקה מלהיות סבבה
6	מה מצב הסביבה? לא משהו... כיצד נתפס מצב הסביבה על ידי הציבור?
6	אין לאן לברוח אילו מפגעים סביבתיים מטרידים את הציבור?
8	נאבקים נגד אנטנות סלולריות אבל קונים דור שלישי יחס הציבור כלפי הדור השלישי לאור ריבוי האנטנות הנדרש
9	לבריאות! מהן ההשלכות המטרידות ביותר של מפגעים סביבתיים?
	אם אין אני לי מי לי?
10	אכפת לי, בטח שאכפת לי! באיזו מידה אכפת לציבור מהסביבה?
11	זה כבר לא יעבור בשתיקה האם הציבור מוכן להיאבק למען קידום סביבה טובה יותר?
12	ירוק הוא השחור החדש האם "ירוק" הוא אפנה, או שהציבור באמת מבין מהי פעילות סביבתית?
13	סביבתי הוא חברתי וכלכלי פעילויות סביבתיות שהן גם בעלות השלכות כלכליות וחברתיות
14	הכול יפה בתיאוריה מה הציבור עושה בפועל למען הסביבה?
16	לסיום, כמה אמירות שהציבור רוצה להשמיע

מסקנות מעניינות

המסקנה המעניינת ביותר בסקר היא שכ-86% מהנדגמים היהודים וכ-66.5% מהנדגמים הערבים העידו על עצמם ש"די" או "מאוד" אכפת להם מהסביבה. להיות "סביבתי" הוא צו התקופה, ונראה שאנשים נמנעים מלהודות שהנושא אינו מעניין אותם.

סוגיות סביבתיות הן הסוגיות המשפיעות ביותר על איכות חיי האזרחים אחרי בריאות. אחריהן נמצאים חינוך והשכלה, ועוני ופערים חברתיים.

כ-51% מהנדגמים היהודים סברו שהממסד, כלומר ממשלה והרשויות המקומיות, הן האחראיות המרכזיות למצב הסביבתי בארץ, לעומת 47% בשנה שעברה.

89% מהנדגמים היהודים סברו שהממשלה לא עושה די בהתמודדות עם המשבר הסביבתי.

63.5% גרסו שיש להגדיל את תקציב המשרד לאיכות הסביבה.

למרות שהציבור מייחס לנושאי סביבה חשיבות והשפעה רבה על איכות החיים שלו, 68% מהציבור היהודי וכ-65% מהציבור הערבי לא יכלו לנקוב בשמו של חבר כנסת שהיה פעיל בנושאי סביבה.

כ-55% מהציבור היהודי וכ-52% מהציבור הערבי לא ידעו שהדור השלישי של הטלפונים הסלולריים דורש פי 3 ויותר אנטנות מאשר המצב הקיים. לאור הדרישה לתוספת מסיבית של אנטנות, כ-60% מהציבור היו מוותרים על שדרוג לטלפון סלולרי מהדור השלישי.

כ-87% מהנדגמים היהודים סברו שיש להכניס את החינוך הסביבתי כמקצוע חובה בבתי הספר.

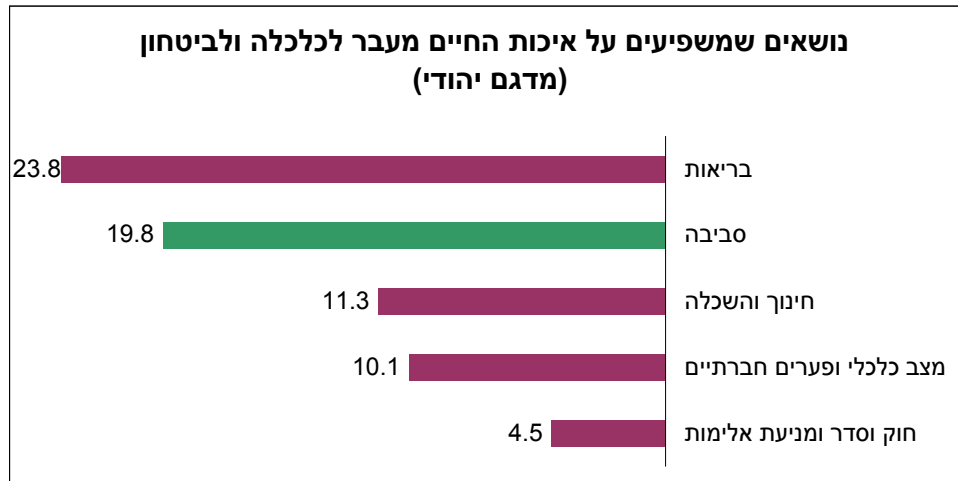
הפעילות הסביבתית החשובה ביותר בעיני אזרחי ישראל היא צמצום צריכת חשמל ומים, ואחריה מיחזור פסולת, פעילות קהילתית, מחאה וכתובת מכתבים, צמצום צריכה פרטית וצמצום נסיעה ברכב פרטי. אולם כשמגיע הדבר לכדי מעשה, מסתבר שהעשייה קשה יותר מאשר ההזדהות עם המטרה. כ-48% מהם אכן חוסכים במים ובחשמל וכ-54% ממחזרים בקבוקים, נייר ופסולת.

איכות סביבה מעל הכול

איכות הסביבה בקונטרול

כ-20% מהנדגמים היהודים ציינו סוגיות סביבתיות כדבר המשפיע ביותר על איכות החיים.

בשאלה פתוחה "מעבר לכלכלה ובטחון, מהו הדבר שלדעתך הכי משפיע על איכות החיים שלך ומשפחתך?" עמדו סוגיות סביבה, שכוללות זיהום אוויר, זיהום מים, שטחים פתוחים, טבע, נוף וניקיון, במקום השני אחרי בריאות.

יש לציין, שסוגיות בריאותיות רבות קשורות קשר הדוק לנושאי סביבה: זיהום מתעשיות, אנטנות סלולריות, מים מזוהמים ואוויר מזוהם – הם כולם נושאים שמשיקים לתחום הבריאות.

מעניין לציין, שבמדגם הערבי נרשמה עלייה בהשפעה שמיוחסת לנושאי סביבה על איכות החיים: בשנה שעברה רק כ-4% חשבו שיש לסביבה השפעה על איכות החיים, ואילו השנה כ-11% חשבו כך. הנושאים הסביבתיים נתפסים כגורם השלישי בחשיבותו בהשפעה על איכות החיים, יחד עם רווחה ופערים חברתיים (ואחרי בריאות – 14.7%, וחינוך והשכלה – 12.7%).

אצבע מאשימה כלפי מקבלי ההחלטות

כתב אישום למנהיגים

כ-89% מהציבור היהודי סבור שהממשלה עושה פחות מדי למען הסביבה. מבין אלה במגזר היהודי שאמרו שמצב הסביבה רע, כ-51% סברו שהממסד אחראי למצב הסביבתי (הממשלה – כ-34%, הרשויות המקומיות – כ-17%), 25.5% סברו האזרחים אחראים ו-14% נוספים סברו שהתעשיות אחראיות. יש לציין, שדווקא קבוצת הגיל הצעירה של המדגם, בני 18 עד 24, הפתיעה: כ-48% מהם סברו שדווקא האזרחים אחראים, לעומת כ-11% שהטילו את האשם על הממשלה ו-17% על הרשויות המקומיות. לא ברור מהו ההסבר לנתון. יתכן שמדובר בקבוצה פעילה יותר מבחינה סביבתית, או לחילופין בקבוצה שגדלה בתרבות אינדיווידואליסטית, שמייחסת משקל פחות לפעילות הממשלה.

המצע הסביבתי של נבחרינו

נראה שבמצב של התלבטות בין שתי מפלגות (כלומר קול צף), כ-52% מהציבור היהודי וכ-64% מהציבור הערבי היו מצביעים בעד מפלגה שלה מצע סביבתי יותר בולט.

אבל מי הם נבחרינו?

למרות ההתעניינות הרבה של הציבור הישראלי בנושאי סביבה, והחשיבות וההשפעה הרבה שהוא מייחס להם על איכות חייו, הוא אינו מכיר את נבחריו שפועלים למען הסביבה.

68% מהציבור היהודי וכ-65% מהציבור הערבי לא ידעו לנקוב בשמו של חבר כנסת שפועל למען הסביבה. מעניין לציין, שבין השמות שצוינו (בידי אחוזים בודדים בלבד) רק ח"כ עמרי שרון הופיע בדוח אדם טבע ודין כחבר כנסת שפעל למען הסביבה. שמותיהם של חברי כנסת אחרים שפעלו באופן בולט למען הסביבה (כדונמת ד"ר לאה נס – ליכוד, זאב ניסים – ש"ס, חמי דורון – שינוי, איתן כבל – העבודה ואילן ליבוביץ – שינוי) לא הוזכרו בסקר. משמעות הממצא היא שפעילותם בתחום של חברי הכנסת אינה בולטת בעיני הציבור הרחב. נראה שחברי הכנסת צריכים להבליט פעילות זו, שכן לפי ממצאי הסקר היא חשובה בעיני הציבור, ויכולה לתרום לפופולריות שלהם.

זיהוי הבעיה הוא חצי הדרך לפיתרון

רוב של כ-63.5% מהמדגם היהודי וכ-70% מהמדגם הערבי מסכים למשפט הכללי "יש להגדיל משמעותית את תקציב הממשלה עבור המשרד לאיכות הסביבה".

באופן כללי, יש צוון עז לשיפור בחינוך סביבתי: כ-87% מהציבור היהודי וכ-77% מהציבור הערבי דורש שחינוך סביבתי יהיה למקצוע חובה בבתי ספר.

עם זאת, בשאלה מהו הדבר החשוב ביותר שהממשלה צריכה לשים עליו את הדגש בשנה הקרובה, נדחק נושא הסביבה למקום השישי (3%), אחרי צמצום פערים חברתיים (כ-33%), מניעת פשע (כ-31%), בריאות (18%), השכלה גבוהה (כ-9%) ותרבות (4.5%).

הסביבה רחוקה מלהיות סבבה

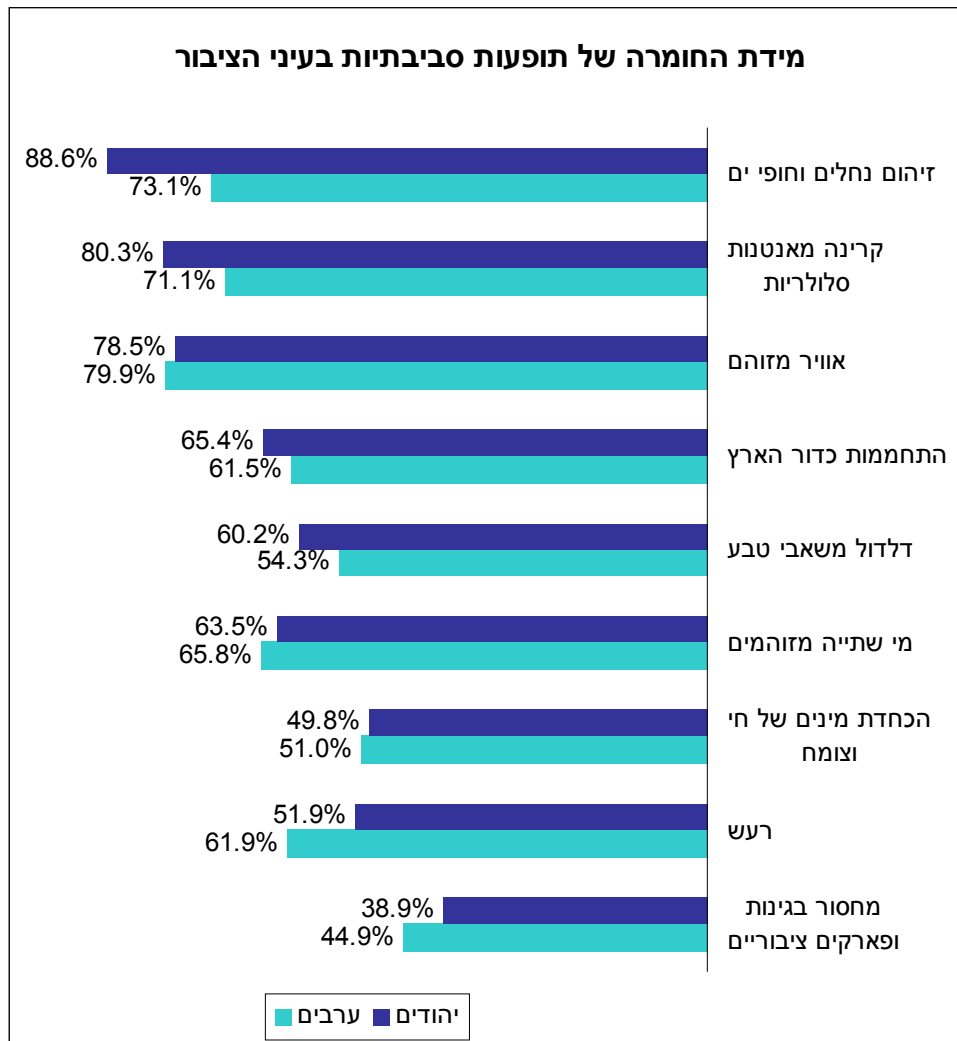
מה מצב הסביבה? לא משהו...

כ-49% מהציבור היהודי (אך רק כ-32% מהציבור הערבי) סבורים, שמצב הסביבה בישראל הוא לא טוב או נורא (לעומת כ-9% בלבד מהנדגמים היהודים וכ-26% מהנדגמים הערבים ענו שהמצב טוב או מצוין). העולם בעיני הישראלי טוב יותר – רק כ-37% מהיהודים ענו שמצב הסביבה בעולם הוא רע.

אין לאן לברוח

זיהום חופי הים והנחלים, קרינה מאנטנות סלולריות וזיהום אוויר הם המפגעים הסביבתיים המדאיגים ביותר.

בפני הנדגמים הוצגה רשימה של בעיות. הדירוג ממחיש את מידת החומרה של הבעיות הסביבתיות, כפי שהן נתפסות על ידי הציבור:

ניתן לראות בנתונים הללו את ההשפעה הישירה של הסיקור התקשורתי: שני הנושאים שסוקרו בהיקף הנרחב ביותר בתקשורת היו נושא גידור החופים וזיהומם על ידי שפכים, והפגיעה הבריאותית מהאנטנות הסלולריות.

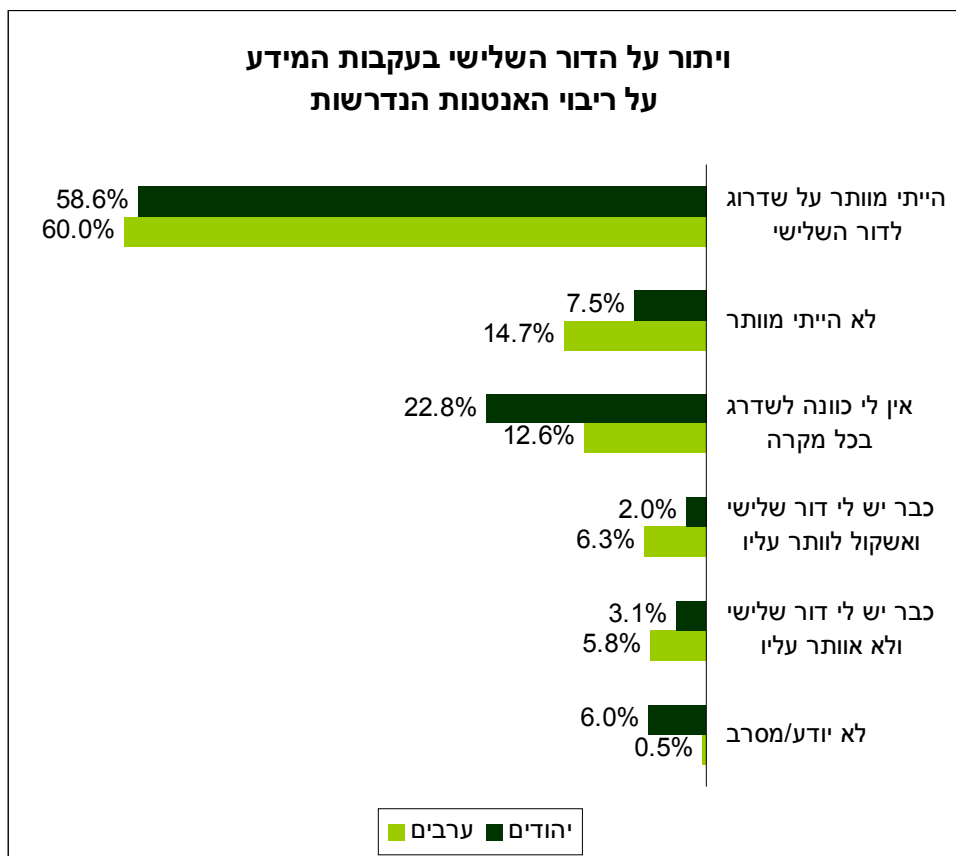
מספר מאפיינים דמוגרפיים וסוציו-אקונומיים משפיעים על התוצאות:

- נשים תופסות את התופעות הסביבתיות כחמורות יותר מאשר גברים.
- בני 65 ומעלה תופסים הסכנה מהאנטנות הסלולריות כחמורה פחות מאשר שאר הגילאים.
- בעלי השכלה נמוכה יותר (תיכונית ומטה ועל-תיכונית) תופסים את הסכנה מהאנטנות הסלולריות כחמורה יותר מאשר בעלי ההשכלה האקדמאית.
- הורים לילדים תופסים את הסכנה מהאנטנות הסלולריות כחמורה יותר מאשר אלה שאין להם ילדים.

נאבקים נגד אנטנות סלולריות אבל קונים דור שלישי

כ-55% מהמדגם היהודי ו-52% מהמדגם הערבי לא ידעו שדור שלישי של טלפונים סלולריים דורש פי 3 ויותר אנטנות.

עם קבלת מידע זה, נרשמה נכונות גבוהה לוותר על הדור השלישי על מנת להפחית את מספר האנטנות:

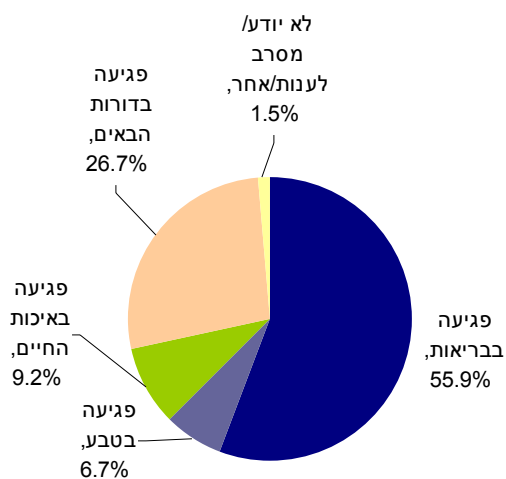

לבריאות!

כ-58% מהנדגמים היהודים וכ-56% מהנדגמים הערבים מוטרדים בעיקר מהשלכות הבעיות הסביבתיות על הבריאות. כ-18% מהנדגמים היהודים וכ-27% מהנדגמים הערבים מוטרדים מהפגיעה בדורות הבאים.

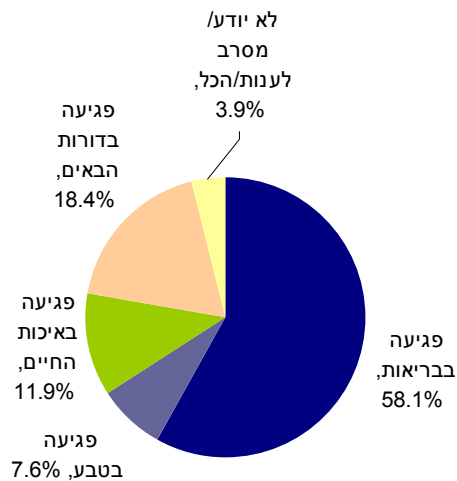
המפגע הסביבתי המדאיג ביותר

(מדגם ערבי)

המפגע הסביבתי המדאיג ביותר

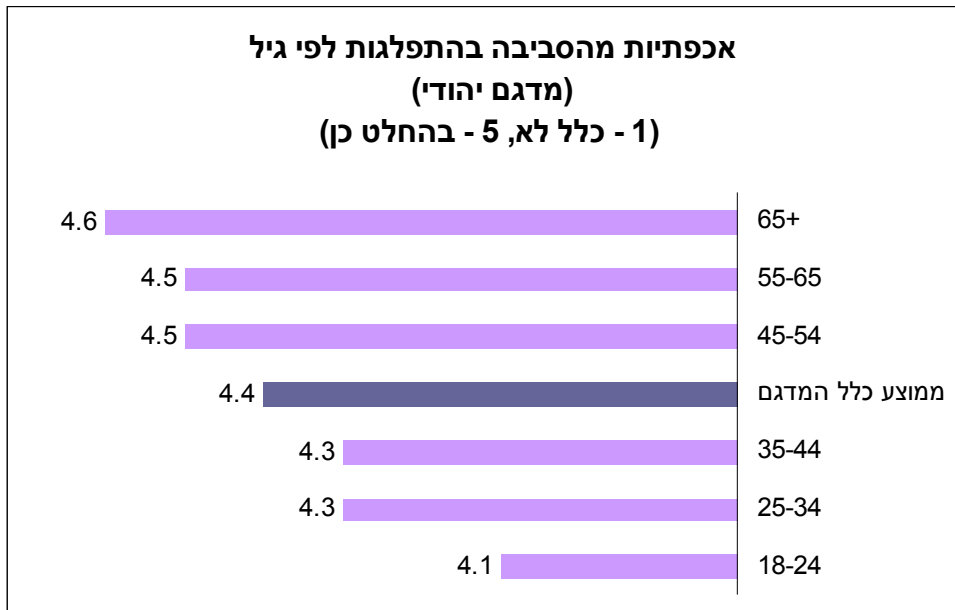
(מדגם יהודי)

אם אין אני לי מי לי?

אכפת לי, בטח שאכפת לי!

רוב מפתיע של כ-86% מהציבור היהודי וכ-66.5% מהציבור הערבי טוען ש"דיי" או "בהחלט" אכפת לו מהסביבה, בעוד שפחות מ-2% מעידים על עצמם ש"לא" או "כלל לא" אכפת להם. מעניין שמידת "הסביבתיות" עולה עם הגיל:

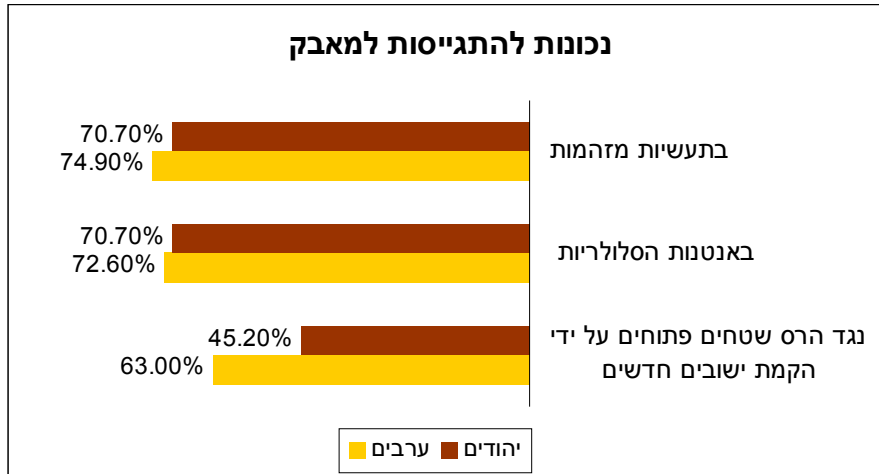

עוד תוצאות מעניינות משאלה זו:

הורים לילדים מגדירים עצמם כאכפתיים יותר מהסביבה מאשר אנשים שאין להם ילדים, ושוב, נשים אכפתיות יותר כלפי הסביבה מאשר גברים, ככל הנראה מתוך דאגה לדורות הבאים.

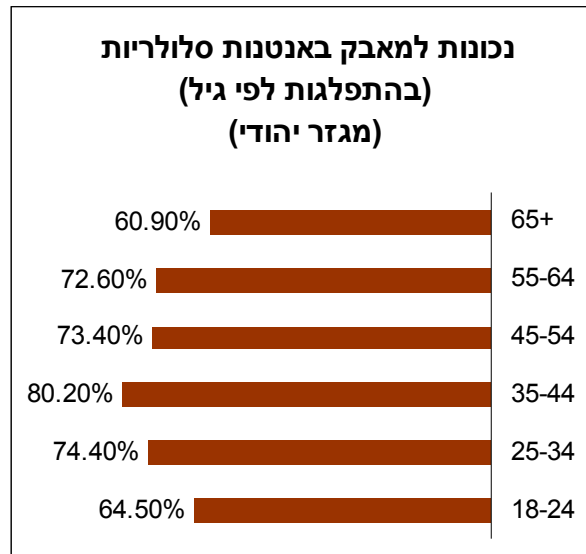
זה כבר לא יעבור בשתיקה

האזרחים כבר לא מוכנים לעבור בשתיקה על גורמים שמזהמים להם מתחת לבית. כמעט 71% מהמגזר היהודי היו מוכנים להיאבק באנטנות סלולריות או בתעשיות מזהמות. שני ערכים אלה גבוהים בצורה מובהקת מהתוצאות בשנה שעברה (63% למאבק באנטנות סלולריות וכ-52% – מאבק בתעשיות מזהמות). ייתכן שלסיקור התקשורתי של מאבק מוצלח של אזרחים בשני מזהמים אלה הייתה השפעה גם על תוצאות הסקר.

כמה נתונים דמוגרפיים:

גילאי 35-44 הם האקטיוויים ביותר בנכונות להיאבק באנטנות סלולריות, שכן קבוצה זו מהווה את גיל ההורות המרכזי.

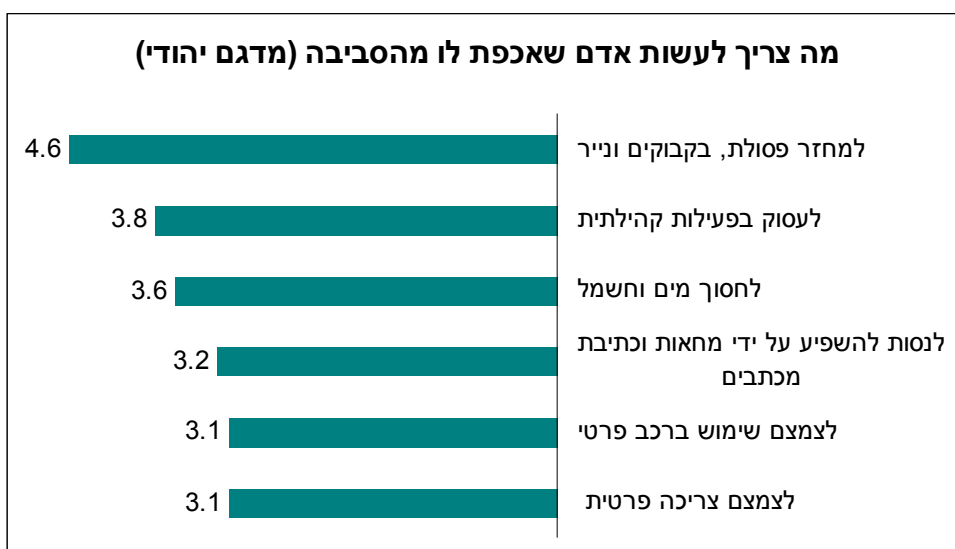
גברים נכונים יותר להיאבק נגד הרס שטחים פתוחים (49% מהגברים לעומת כ-42% מהנשים) ונגד תעשיות מזהמות (76% מהגברים לעומת כ-66% מהנשים).

במפתיע, אנשים שאין להם ילדים נכונים הרבה יותר להיאבק לשימור שטחים פתוחים (כ-58%) מאשר הורים לילדים (כ-44%). סביר יותר היה לראות את תמונה הפוכה, משום שהורים זקוקים בדרך כלל ליותר שטחים פתוחים לטיולים ופנאי עם הילדים.

ירוק הוא השחור החדש

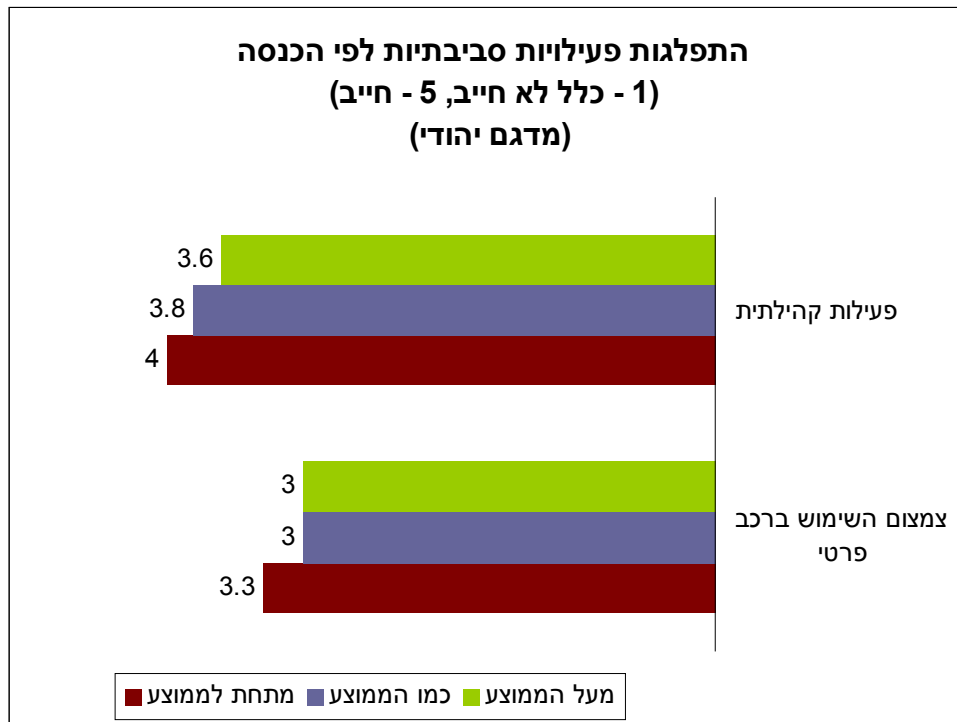
על מנת לבדוק האם יש ממש מאחורי "האופנה הירוקה", או שמא מדובר במס שפתיים, שאלנו מה צריך לעשות אדם שאכפת לו מהסביבה.

התוצאות דורגו בסולם שבין 1 (כלל לא חייב לעשות) ל-5 (חייב לעשות).

סביבתי הוא חברתי וכלכלי

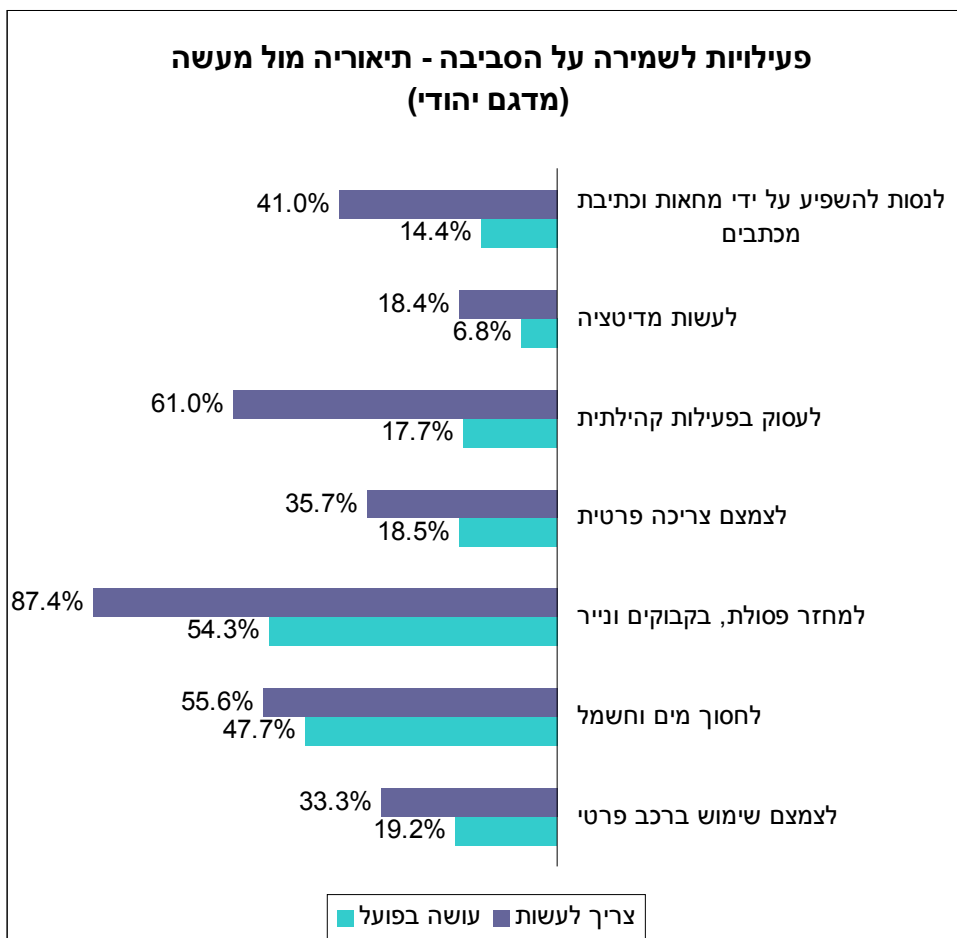
בעלי הכנסה נמוכה מעריכים יותר את כוחה של פעילות קהילתית, בשונה מבעלי הכנסה גבוהה ש"מסתדרים" בכוחות עצמם, בדרך כלל גם תודות להשכלה יותר גבוהה וידע רב יותר כיצד יש לפעול כדי להניע את גלגלי המערכת.

הכול יפה בתיאוריה

אחרי ששאלנו מה צריך לעשות אדם שאכפת לו מהסביבה, שאלנו מה עושים הנדגמים בפועל. מסתבר, שכמחצית ופחות מכך דיווחו שהם מבצעים בפועל את מה שהם מאמינים בו.

מעניין לראות כי הפערים הגדולים ביותר הם בפרמטרים שטומנים בחובם "עלות של נוחות ואקטיוויזם" שכוללים את: צמצום השימוש ברכב, צמצום צריכה, מיחזור פסולת וכתירת מכתבים ומחאות. שוב זהו ממצא שמעיד על כך שבנושאים סביבתיים, הדיבורים והעמדות "הנכונות" חזקות מהעשייה. לעומת זאת, ניתן להסביר את הפער הקטן בחיסכון במים ובחשמל בכך שאלה לא נתפסות כפעולות סביבתיות אלא כפעולות שמובילות לחיסכון כספי. ניתן לכך חיזוק בהתפלגות לפי גיל: רק כ-26% מבני 18-24 העידו על עצמם שהם חוסכים בחשמל ובמים לעומת 54% בקרב בני 65 ומעלה.

באופן צפוי, אלה שחשבו שיש לנקוט יד מחמירה יותר באכיפת החוקים הקיימים פעלו באופן משמעותי יותר בכתיבת מכתבים ובמחאה: 32% לעומת 14% שחשבו שיש צורך בחקיקה מחמירה יותר.

לסיום, כמה אמירות שהציבור רוצה להשמיע

על תחבורה בעיר

כ-57% מהמזגם היהודי סבורים שיש להגביל כניסה של רכבים פרטיים למרכזי הערים הגדולות על מנת לצמצם את זיהום האוויר, בעוד שרק כ-22% מתנגדים לצעד כזה.

על בנייה ופיתוח

כ-50% מהציבור היהודי חושבים שאפשר לתת לשיקולים סביבתיים לעצור תוכניות של בנייה ופיתוח. רק 22% סבורים שאסור לתת לשיקולים כאלה לעצור את תנופת הבנייה והפיתוח הכלכלי.

על שיתוף הציבור

אנשים רוצים להשתתף ושקולם יישמע: כ-74% מהציבור היהודי ומהציבור הערבי משוכנעים שהמצב הסביבתי ישתפר אם הציבור ישתתף בתהליכי קבלת ההחלטות. רק כ-10% מהיהודים סבורים אחרת.

על העיתונות

כ-64% מהציבור היהודי חושב שהעיתונות עוסקת מעט מדי בנושאי סביבה (ורק כ-2% מאמינים שהם מסוקרים יותר מדי).